

TALL 74

Cant VIII

La fossa del gegant

Lo comte Guifre encara d'ira està foll,
plantat dalt de la cima de Canigó;
entre el cel i la terra se veu tot sol,
puix una boira negra d'ales de corb
amb lo verger abrigo los Estanyols, 5
palaus i palacianes, aucells i flors.
Passeja la mirada pel Rosselló,
lo cel li sembla rúfol, lo país orc;
de moros no n'obira, sols veu la pols
que en los camins aixequen llurs esquadrons. 10
Del llevantí Cotlliure se gira al port,
ne surt una fumera que tapa el sol.
Serà als vaixells o al poble que es cala foc?
Quan pensa amb Tallaferro s'ho explica tot;
dels sarraïns ha encesos los galiots, 15
mes ai!, mentre ell estimba son fill hermós!
Sos ulls aixís que ho veuen semblen de boig,
sa cara se trasmuda com de qui es mor.

TALL 75

Llavors se dóna compte del seu pecat,
lo coneix i s'esglaia; mes ai!, ja és tard. 20
Plantat dalt de la cima com parallamps,
ne demana un als núvols, no en baixa cap!
Com qui cerca metzines al fons d'un vas,
mira al fons de l'abisme desesperat,
negra gola de monstre que el va xuclant. 25
Se llevarà la vida com un covard,
seguint l'hermós cadavre còrrecs avall?
Se tirarà al feréstec gorg de Balaig?
Bé ho faran prou los moros si es vol matar,
no els manquen simitarres, los sobren dards, 30
i de llances se'n veuen tot un canyar.
Ja baixa de la cima tot esverat,
donant ensopegades com embriac.
Part damunt de Vallmanya fa ressonar
la trompa que son avi duia al combat. 35
No triguen a respondre per les afraus
los joves capcinesos, los vells cerdans,
aucells que a la tempesta s'han esbullat.
Camí de Serrabona va atravessant
los rierons que reguen l'hort de Vinçà; 40
oasis que eixes serres tenen tancat
perquè no els lo marcesca l'aire de mar.
Del Canigó los Aspres són l'arrelam
de serres que entrelliga cap a llevant;
en llur darrera onada s'alça un tossal, 45
que té el nom i la forma d'un camellàs
entre els puigs i la plana mal ajaçat.
En sa gropa se'n puguen molts cristians
en seguiment de Guifre, que els va aplegant.
D'aplegadisses llances quan té un bon ram, 50
al Rosselló davalla com una allau
que creix amb lo que troba tot rodolant.
Quan trobe a Tallaferro, los dos germans,
de moros, si no fugen, bé en xafaran!

TALL 76

Aixís que Tallaferro de l'aigua surt, 55
los ballesters arriben de Besalú,
amb los arcs a l'espatlla, lo dard al puny.
Se'n pugen i espilleren a dalt d'un puig,
coronat d'olivarda, grèvol i brucs,
per rebre als de Mahoma posant-se a punt, 60
posant-se a punt de batre'ls o ser batuts.
Los moros que corrien amb gran esbull
de la Salanca als cingles de Queribús,
vers lo port de Cotlliure quan veuen fum,
aquell que menos corre sembla que bronz. 65
Los mena un gegant negre molt rabassut,
lo nom que els seus li donen és de Gedhur.
Quan veu les naus en flama, la sang li bull.
Les abelles, quan veuen cremar lo rusc,
del fogainer se tiren a eixams damunt; 70
aixís l'eixam de moros se tira al puig.
Quina bellugadissa, quins crits, quin bruit
de sagetes que cauen com calabruix!;
lo Pirineu ressona fins a Banyuls.
Los ballesters del comte formen un mur, 75
un mur de carn humana, llances i escuts;
mes los murs també cauen, si el colp és dur,
i com los colps del moro, mai n'han plogut.

TALL 77

Los sarraïns són trenta, trenta per un,
i és, ai!, ferit lo comte que més los puny. 80
Quan ja es veu sense forces, alacaigut,
per cel i mars i terres passeja els ulls;
alçant los ulls obira quelcom que llu,
serpent de ferro que entre muntanyes surt.
Si és gent del gegant moro, Déu nos ajud!; 85
si són soldats de Cristo, Cristo los du.
No són soldats del moro, puix aquest fuig
són los del comte Guifre, comte volgut.
Los que Gedhur comanda no són porucs,
sos cors són més de roure que de saüc, 90
reberen les besades del simoun
i amb fers lleons i hienes tots s'han batut;
mes entremig veient-se d'espasa i mur,
ans que d'un colp l'aixafen, prudent s'esmuny
per entre els dos exèrcits lo Tec amunt. 95
Amunt a negres núvols van com lo fum,
ja passen vora el temple de la Maüt,
ja pel bosc de la Roca, sota el Portús.
Si poden a Cerdanya pujar segurs,
des de Cerdanya a Lleida lo Segre hi du; 100
allí seran los moros a casa llur;
mes, ai!, la font del Segre que n'és de lluny!

TALL 78

Tu, que d'una gambada passes lo Tec,
obre ton ull de pedra, pont de Ceret,
que de fills de Mahoma no en veuràs més. 105
Ja la balma del Moro fugir los veu,
fugir envers la Caixa, sota el Palet,
lo que Roland tirava, jugant amb ells,
de muntanya en muntanya pel Pirineu.
Quin monstre és eix que baixa cap al riu Tec 110
des dels aspres relleixos de Tretzevents?
Atravessa la plana com un serpent,
entaforat entre herbes, boscos i grenys,
per engolir los moros a cents, a cents.
La Fo els pastors ne diuen, i és un avenc 115
a on turbants s'enfonsen arreu arreu,
simitarres, ballestes i ballesters,
senyalers i senyeres, poltro i genet.
Sos ulls no l'obiraven des de Reiners
pujant per les garrigues de Montferrer. 120
Los que en surten, demanen ales al vent,
fugint dels que els segueixen com tro al llampec,
com al ferro que aixafa lo martinet.
Més enllà de Coll d'Ares i Font de Tec,
Roca Colom blanqueja com una neu; 125
los colomins que hi nien fugen esquerps,
fugen a voladúries, ai!, com fan ells.
Abans de gaire passen sobre Ulldeter,
ningú s'hi atura a beure, tots tenen set,
los cristians, los moros i llurs corsers, 130
i sols cau de sagetes pluja batent,
sagetes que corsequen com llamps en sec.

TALL 79

Si tenen set que en tinguen, prompte beuran,
mes no glopades d'aigua, sinó de sang,
de sang de guerrers moros i cristians. 135
Ja al comte Tallaferro li'n va rajant,
reobrint-se-li la nafra del dia abans.
Veient que se li adolla, son cor decau:
–Oh Guifre, el comte Guifre, mon bon germà,
atura'ls tu i fereix-los, ara si mai!– 140
Lo comte és de Cerdanya, los camins sap,
los camins de les cabres i dels isards;
enfila una dreuera vers Carançà,
com si giràs les aigües per recular.
Tot seguit l'avantatge los ha segat, 145
i al creure'l ells darrere los surt davant:
–Entrega't –crida al moro–, i ets perdonat.–
Lo moro per resposta li fa enviar
en seca pedregada còdols i dards.
Llavors lo comte exclama molt enutjat: 150
–De mi no vols la vida?, la mort tindràs.–
Son destrer esperona dret al gegant,
la llança en sa mà dreua, l'escut al braç;
se donen falconada com dues naus,
al tràngol de les ones dels guerrejants. 155

TALL 80

Lo comte Tallaferro ho està mirant,
com àliga ferida, des d'un tossal.
Los primers colps que es venten no són en fals,
a estellicons les llances creuen l'espai.
L'un s'arrenca l'espasa, l'altre l'alfanc 160
i es mosseguen pels aires guspirejant;
amb les guspises salten gotes de sang.
Los pastors de Setcases i Tegurà,
que de lluny los escolten, no saben pas
si es donen colps de sabres o colps de malls, 165
si són los colps tronades, los sabres llamps.
La simitarra mora sembla una falç,
feta a fer caure testes com brins de blat;
cercant la del bon comte, damunt li cau;
lo partirà, si el troba, de dalt a baix, 170
l'osberg de fèrrea malla, com l'elm daurat,
les armes i la sella, comte i cavall.
Mes Guifre se n'adona lo colp rebut,
i, abans que el moro aixequi l'arma i lo braç,
sa espasa l'atravessa de part a part. 175
Com un avet que baixa tot rodolant
de timbera en timbera, quan Gedhur cau,
ressona amb terratrèmol tota la vall.

D'ençà que el moro hi queia, fa nou-cents anys,
bé hi deixaren exèrcits petjagolall, 180
passant-hi a rufagades, a foc i sang;
bé n'hi passaren d'òssos, cabres e isards,
d'estius amb ses tempestes i pedregams,
d'hiverns amb ses nevades, torrents i allaus,
i encara es diu la Fossa, la del Gegant. 185

Cant VIII. La fossa del gegant dins *Canigó*

Volum segon de "Totes les Obres" de Jacint Verdaguer: "Poemes llargs .Teatre", a cura de Joaquim Molas i d'Isidor Cònsul, Barcelona: Proa, 2003.

Reproducció autoritzada per Grup 62.